

Korona-ajan työ

Tutkimus koronapandemian vaikutuksista
SAK:laisilla aloilla

Lisätietoja

tutkimusasiantuntija
Riitta Juntunen
riittajuntunen@sak.fi

Sisällys

Johdanto	3
1. Duunariammateissa ei päästy koronaa pakoon	4
Sairastuminen pelottaa	6
Työnantaja on huolehtinut työpaikan turvallisuudesta	7
2. Lomautukset korvasivat irtisanomiset	8
Korona kohteli toimialoja eri tavoin	10
Lomautukset heikentäneet toimeentuloa	12
3. Työ muuttui kuormittavammaksi	13
Kolmannes voi aiempaa huonommin	14
4. Työilmapiiri pysynyt hyvänä	18
5. Yhteistoiminnassa parantamisen paikka	20
6. Mitä koronan jälkeen?	24
Liite Tutkimuksen vastaajat	26

Keskeiset havainnot

- **Valtaosa SAK:laisista on ollut myös korona-aikana työssään välittömässä yhteydessä muihin ihmisiin.** Vain ani harva pystyi siirtymään etätyöhön.
- **Korona-aika on iskenyt erityisen voimakkaasti naisiin.** Heillä on ollut miehiä yleisemmin lomautuksia, pelkoa tartunnan saamisesta ja myös työ on muuttunut aiempaa kuormittavammaksi.
- **Vain puolella työpaikoista** henkilöstön edustajat on otettu aidosti mukaan koronakriisin hoitamiseen.
- **Korona-aika on kohdellut eri toimialoilla työskenteleviä hyvin eri tavoin.** Lomautuksia ja irtisanomisia on ollut eniten kuljetusalalla ja yksityisten palvelualojen työpaikoilla.
- **Valtaosa työnantajista** on huolehtinut riittävästi työpaikan turvallisuudesta.
- **Lähityössäkin korona on lisännyt työyhteisön merkitystä työntekijöille.** Korona-aika saattaa johtaa uudenlaiseen yhteisöllisyyteen työpaikoilla.

Johdanto

Koronan vaikutuksista suomalaiseen työelämään on puhuttu julkisuudessa paljon. Pääpaino keskustelussa on ollut työelämän suuressa digiloikassa ja etätöön räjähdysmäisessä kasvussa. Etätöyön liittyvistä niin fyysisistä kuin henkisistäkin kuormitustekijöistä on uutisoitu ahkerasti. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 lähes kaksi kolmasosaa työllisistä ei kuitenkaan ollut työskennellyt kotona ollenkaan.

Valtaosa SAK:laisissa ammateissa työskentelevistä ei ole voinut tehdä työtään etänä. He ovat jatkaneet työtään kuin ennenkin, paitsi että korona-aika toi mukanaan lomautuksia sekä terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä ohjeistuksia ja rajoituksia.

Halusimme kysyä SAK:laisten liittojen jäseniltä, miten he ovat kokeneet korona-ajan työelämän. Kysyimme myös SAK:laisten alojen luottamushenkilöiltä, miltä mennyt vuosi näyttää työpaikkojen näkökulmasta.

Jäsenistölle suunnattuun kyselyyn haastateltiin 1 213 SAK:n liittojen jäsentä. Haastattelut teki Kantar TNS Oy maaliskuussa 2021. SAK:n luottamushenkilö-paneelin kyselyyn vastasi 808 SAK:laisten työpaikkojen luottamusmiestä ja työsuojeluvaltuutettua myös maaliskuussa 2021.

Kuva työpaikkojen arjesta koronavuoden aikana ei ole yksiselitteinen. Korona on kohdellut eri toimialoja hyvinkin eri tavalla, ja se näkyy myös siinä, miten eri tavalla eri alojen työntekijät ovat poikkeusajan kokeneet.

SAK:laisia työntekijöitä on kuitenkin yhdistänyt se, että he ovat olleet lähityössä koko korona-ajan. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa vappupäivänä 1.5.2021 heidän työnsä nostettiin ansaitusti esille.

"Koronavirusepidemia on piirtänyt työssäkäyvien suomalaisten keskuuteen uuden näkyvän luokkajaon. Vuoden aikana on puhuttu paljon etätöläisten fyysisistä ja henkisistä koettelemuksista. Raskaampi taakka koronavirusepidemiasta on kuitenkin langennut niille, jotka eivät ole voineet jäädä etätöihin.

Tämä työväki on hoitanut koronaviruspotilaat, muut sairaat, vanhuksat ja lapset. Se on opettanut koululaisia, ajanut busseja ja rakentanut taloja. Lähityöläiset ovat tarjoilleet vapaaehtoisille riskinottajille oluet ja salmiakkikossut – kunnes liikkeet on suljettu ja työläiset jääneet ilman työtä.

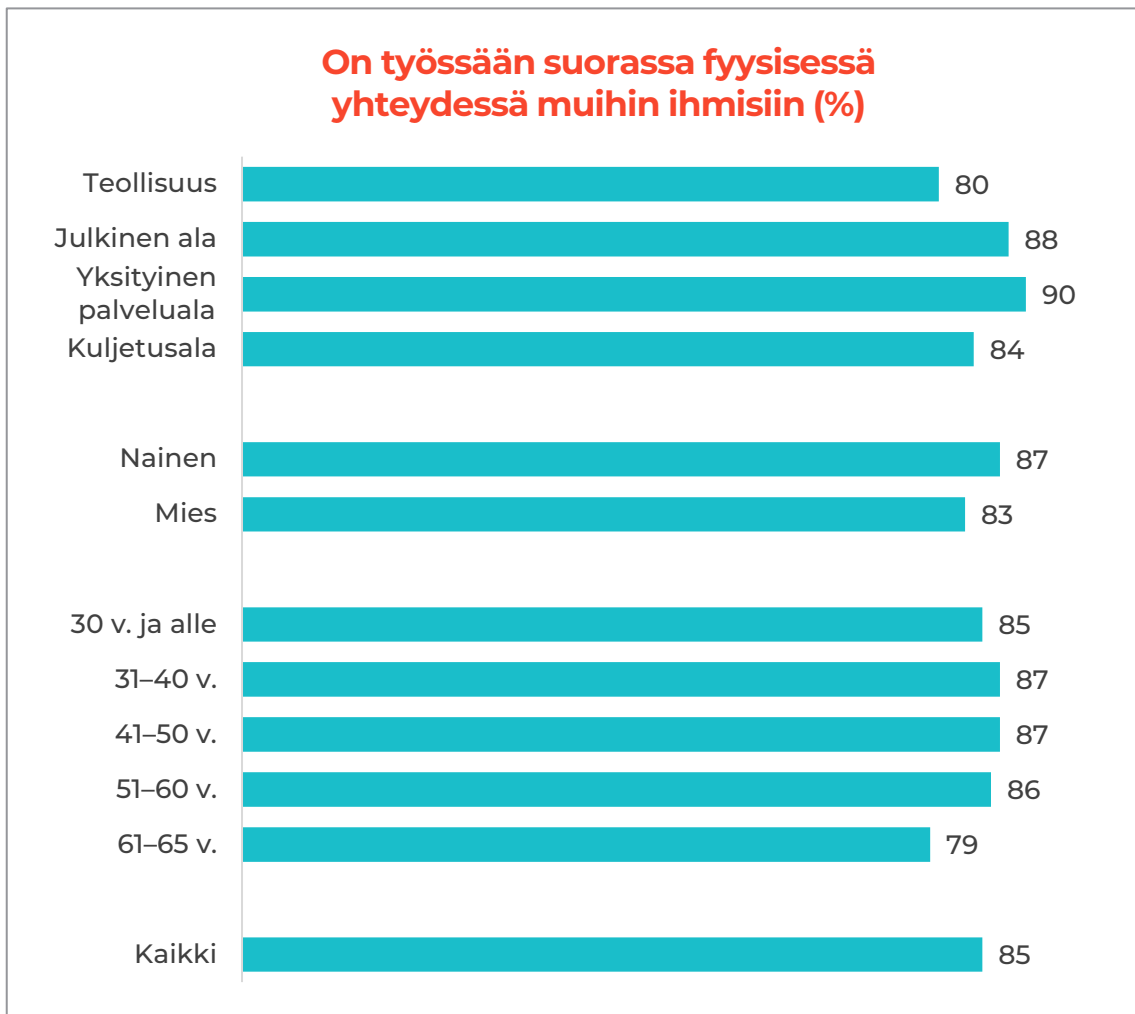
... tartunnat ja huoli niistä ovat kasaantuneet ammattiryhmiin, joissa on pakko työskennellä ihmisten keskuudessa, usein vielä pienellä palkalla. Malja tälle työväelle!"

1. Duunariammateissa ei päästy koronaan pakoon

SAK:laisten alojen työntekijät eivät ole juurikaan päässeet pakenemaan koronaviruksen aiheuttamaa terveysriskiä. Valtaosa heistä on työssään suorassa fyysisessä yhteydessä muihin ihmisiin, ja vain harvat ovat voineet siirtyä pääsääntöisesti etätyöhön.

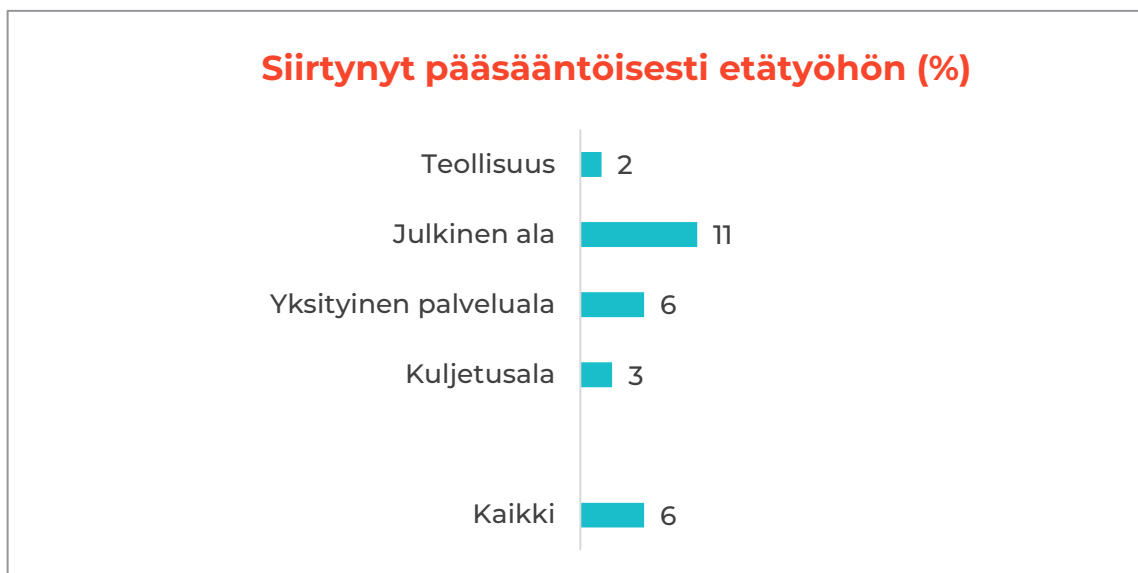
Valtaosa SAK:laisten liittojen jäsenistä (85 %) on ollut myös koronapandemian aikana työssään suorassa fyysisessä kontaktissa muihin ihmisiin. Sekä julkisilla että yksityisillä palvelualoilla, kuten hoiva- ja terveyssektorilla, sekä majoitus-, ravintola- ja kaupan aloilla lähi- tai läsnätyötä tekee noin 90 prosenttia työntekijöistä. Myös kuljetusalalla ja teollisuudessa suuri enemmistö on työssään välittömässä kosketuksessa muihin ihmisiin.

Naisista lähityötä tekee 87 prosenttia ja miehistä 83 prosenttia. Eri-ikäisten työntekijöiden välillä ei lähityön osuuksissa ole juurikaan eroa.

Muihin henkilöstöryhmiin verrattuna työntekijäammateissa tehdään selkeästi enemmän töitä lähellä muita ihmisiä. SAK:n vuoden 2020 joulukuussa teettämästä kansalaiskyselystä käy ilmi, että ylemmistä toimihenkilöistä vajaa puolet (47 %) ja alemmista toimihenkilöistä reilu puolet (54 %) on koronapandemian aikana ollut työssään suorassa fyysisessä kontaktissa muihin ihmisiin.¹

Etätyön suojiin koronapandemian aikana pystyi SAK:laisista työntekijöistä siirtymään vain ani harva. Kaikista tutkimukseen vastanneista vain kuusi prosenttia kertoi siirtyneensä pääsääntöisesti etätöihin. Hieman muita duunarialoja useammin etätöihin on voinut siirtyä julkisella sektorilla (11 %). Teollisuuden työntekijöistä vain kahdella prosentilla ja kuljetustyöntekijöistä kolmella prosentilla on ollut mahdollista siirtyä tekemään töitään pääsääntöisesti etänä.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 neljäsosa kaikista työllisistä Suomessa teki säännöllisesti töitä kotona. Samaan aikaan 61 prosenttia työllisistä ei työskennellyt kotona ollenkaan.²

Mahdollisuudet etätyön tekemiseen vaihtelevatkin erittäin paljon eri toimialoilla ja eri ammateissa. SAK:n teettämässä kansalaiskyselyssä yli puolet (53 %) ylemmistä toimihenkilöistä kertoi siirtyneensä pääsääntöisesti etätyöhön, ja alemmistakin toimihenkilöistä näin kertoi 40 prosenttia.³

¹ <https://www.sak.fi/aineistot/tutkimukset/korona-ajan-tyo-kyselytutkimus>

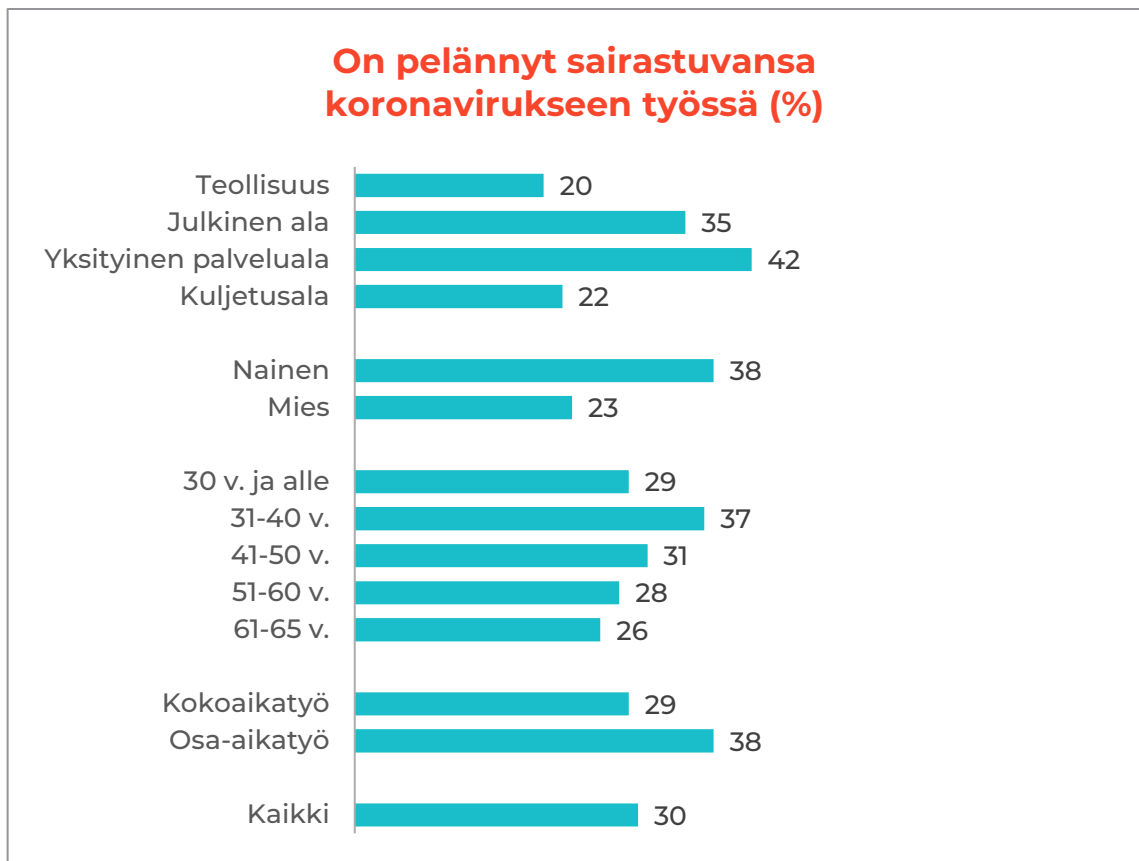
² <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/etatyto-yleistyi-eniten-aloilla-ja-alueilla-joilla-sita-ennen-tehtiin-vahiten/>

³ <https://www.sak.fi/aineistot/tutkimukset/korona-ajan-tyo-kyselytutkimus>

Sairastuminen pelottaa

Vajaa kolmannes SAK:laisten liittojen jäsenistä (30 %) on pelännyt sairastuvansa työssään koronavirukseen. Eri toimialojen välinen ero on tässäkin erittäin selvä. Yksityisellä palvelualalla koronavirukseen sairastumista on pelännyt 42 prosenttia työntekijöistä ja julkisella sektorillakin 35 prosenttia työntekijöistä kertoo samaa. Sairastumistaan on sen sijaan pelännyt teollisuudessa ja kuljetusaloilla vain noin joka viides.

Kun eniten lähityötä tehdään naisvaltaisilla yksityisillä ja julkisilla palvelualoilla, joissa työ tapahtuu pääsääntöisesti kontaktissa asiakkaisiin ja hoidettaviin, ei ole ihme, että naiset ovat pelänneet sairastumista miehiä useammin. Naisista 38 prosenttia on pelännyt sairastuvansa koronavirukseen työssään, kun miehistä samaa on pelännyt vajaa neljännes (23 %).

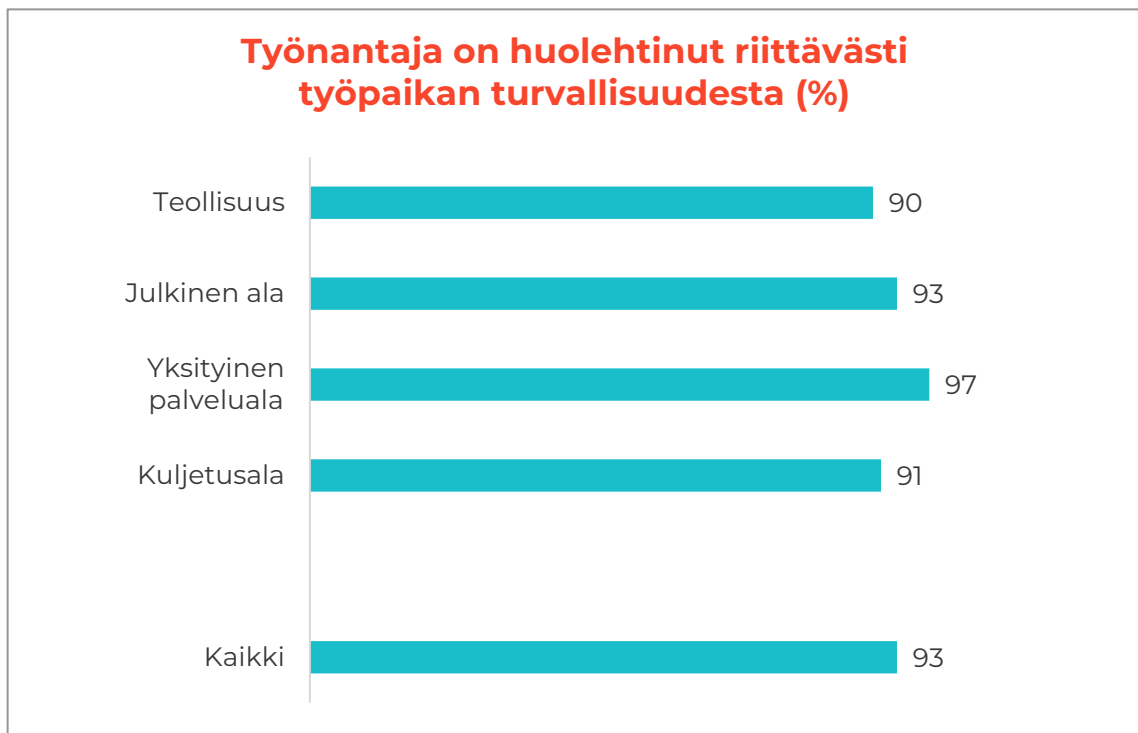

Pelko sairastumisesta on ollut yleisempää myös osa-aikatyötä tekevien keskuudessa kuin kokoaikaisissa töissä. Osa-aikaisista työntekijöistä 38 prosenttia on pelännyt sairastumista, kun kokoaikaisista näin on kokenut 29 prosenttia. Tämäkin selittyy toimialojen välisillä eroilla. SAK:laisilla aloilla osa-aikatyötä tehdään yleisimmin yksityisellä palvelualalla eli kaupan sekä majoitus- ja ravintola-aloilla.

Työnantaja on huolehtinut työpaikan turvallisuudesta

Työturvallisuuslain mukaan työnantaja vastaa työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Kyselytutkimuksemme perustella näyttää siltä, että työnantajat ovat hoitaneet korona-aikana fyysisistä työturvallisuutta hyvin. Koronaan liittyvistä peloista ja lähityön laajuudesta huolimatta lähes kaikki SAK:laisten liittojen jäsenet (93 %) kokevat, että työnantaja on huolehtinut riittävästi työpaikan turvallisuudesta koronavuoden aikana.

Minkäänlaista eroa ei tässä kysymyksessä ole vastaajan työsuhteen muodon tai koko- ja osa-aikaisuuden välillä. Sen sijaan SAK:laisten työpaikkojen luottamushenkilöt ovat hivenen kriittisempiä työnantajien turvallisuustoimia kohtaan, mutta valtaosa (83 %) SAK:n luottamushenkilöpaneelin jäsenistäkin on sitä mieltä, että työnantaja on huolehtinut työpaikan turvallisuudesta riittävän hyvin.

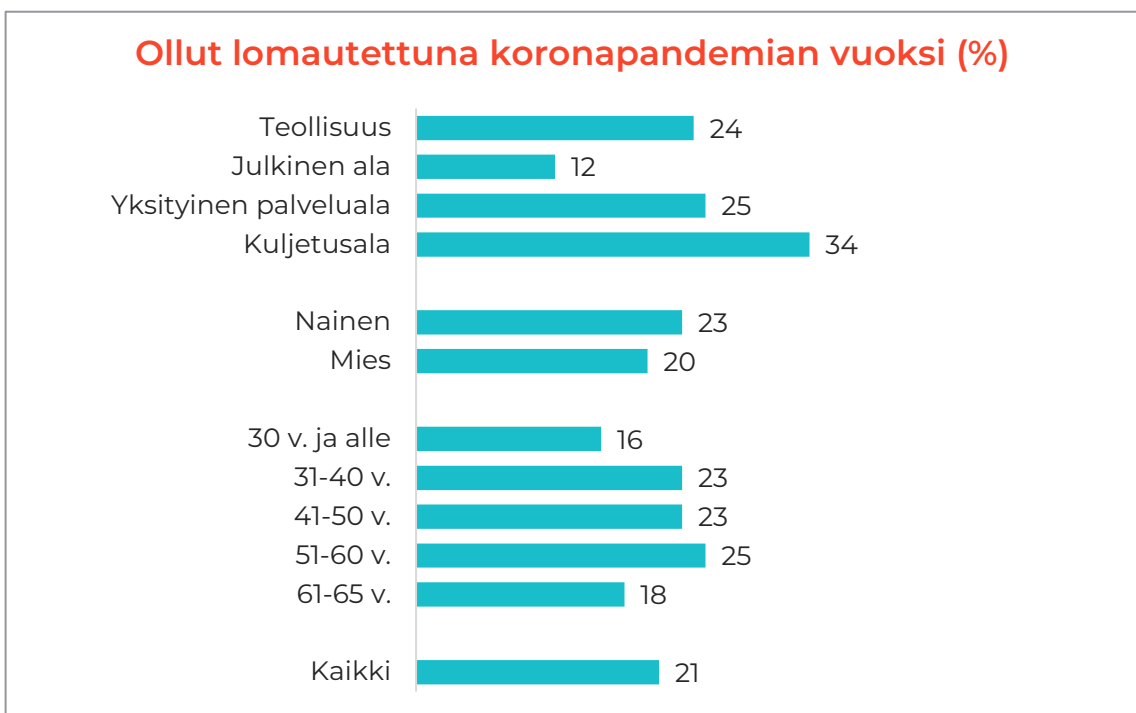

2. Lomautukset korvasivat irtisanomiset

Koronapandemialla ja siitä johtuvilla rajoituksilla on ollut laajoja vaikutuksia eri elinkeinojen harjoittamiseen. Rajuimmin koronarajoitukset ovat iskeneet tapahtuma-alalle, kuljetusalalle sekä matkailu-, hotelli- ja ravintolatoimintaan, kun kokoontumiset ja yleisötilaisuuksien järjestäminen kiellettiin ja ravintoloiden aukioloja rajoitettiin.

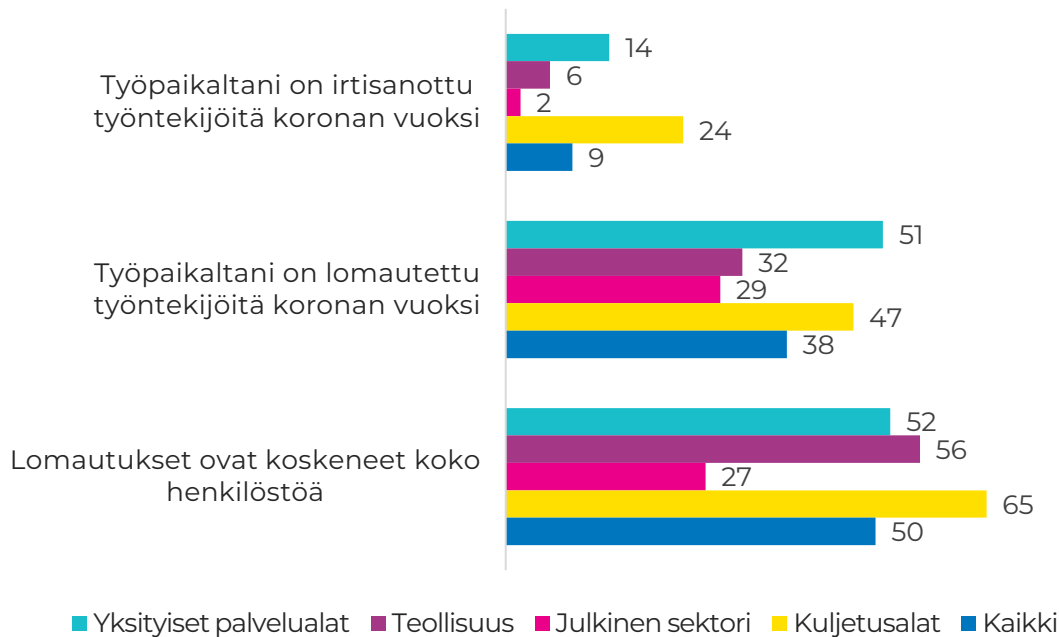
Joka viides (21 %) SAK:laisten liittojen jäsenistä on joutunut koronavuoden aikana lomautetuksi. Eniten lomautuksia on ollut kuljetusalalla, jolla joka kolmas SAK:lainen on ollut jonkin aikaa lomautettuna viimeisen vuoden aikana. Sekä teollisuudessa että yksityisillä palvelualoilla lomautukset ovat koskeneet neljäsosaa SAK:laisista. Vähiten lomautuksia on ollut julkisella sektorilla.

Lomautukset ovat koskeneet yhtä lailla kokoaikaisia ja osa-aikaisia työntekijöitä. Sen sijaan vakituudessa työsuhteessa olevia on lomautettu jonkin verran useammin (22 %) kuin määräaikaisessa työsuhteessa työskenteleviä (15 %).

Myös SAK:n luottamushenkilöpaneelin tulokset osoittavat lomautusten osalta samanlaisia, jopa suuria eroja eri toimialojen välillä. Puolet yksityisten palvelualojen luottamushenkilöistä (51 %) ja lähes puolet kuljetusalojen luottamushenkilöistä (47 %) kertoo, että heidän työpaikoillaan on jouduttu lomauttamaan työntekijöitä koronapandemian vuoksi. Kaikista luottamushenkilöistä 38 prosenttia kertoo lomautuksia olleen heidän työpaikoillaan.

Irtisanomiset ja lomautukset koronapandemian vuoksi (% SAK:n luottamushenkilöpaneeli)

Suomen hallitus teki keväällä 2020 useita lomautusta ja yt-menettelyaikoja koskevia määräaikaisia lakimuutoksia, jotka perustuivat työmarkkinajärjestöjen neuvottelemaan koronakriisipakettiin. Näiden toimenpiteiden ansioista vältyttiin todennäköisesti suurelta irtisanomisten aalloilta. SAK:n luottamushenkilöpaneelissa vain yhdeksän prosenttia luottamushenkilöistä kertoi, että työpaikalta oli jouduttu irtisanomaan työntekijöitä. Jäsenistä puolestaan vain kaksi prosenttia ilmoitti tullessa irtisanotuksi koronan vuoksi.

Luottamushenkilöiden mukaan irtisanomisia on ollut muita aloja useammin yksityisellä palvelualalla ja erityisesti kuljetusalojen työpaikoilla. Kuljetusalojen luottamushenkilöistä jopa joka neljäs (24 %) kertoo, että hänen työpaikaltaan on irtisanottu työntekijöitä koronapandemian vuoksi.

SAK:n luottamushenkilöpaneelin jäsenistä puolet kertoo, että lomautukset ovat koskeneet työpaikan koko henkilöstöä. Ainoastaan julkisen sektorin työpaikkojen luottamushenkilöistä reilu enemmistö (73 %) kertoo, että heidän työpaikallaan lomautukset ovat koskeneet vain osaa henkilöstöstä. Kuljetusalan luottamushenkilöistä sen sijaan 65 prosenttia kertoo lomautusten koskeneen työpaikan koko henkilöstöä.

Vaikka laajoilta irtisanomisilta koronan vuoksi onkin vältytty, ovat monet työntekijät kantaneet huolta työpaikkansa säilymisestä. Erityisesti nuoret sekä palvelualoilla, määräaikaisissa työsuhteissa ja osa-aikaisesti työskentelevät SAK:laisten liittojen

jäsenet ovat olleet huolissaan työpaikkansa pysyvyydestä. Näissä kaikissa ryhmissä useampi kuin joka viides on pelännyt menettävänsä työpaikkansa koronan vuoksi.

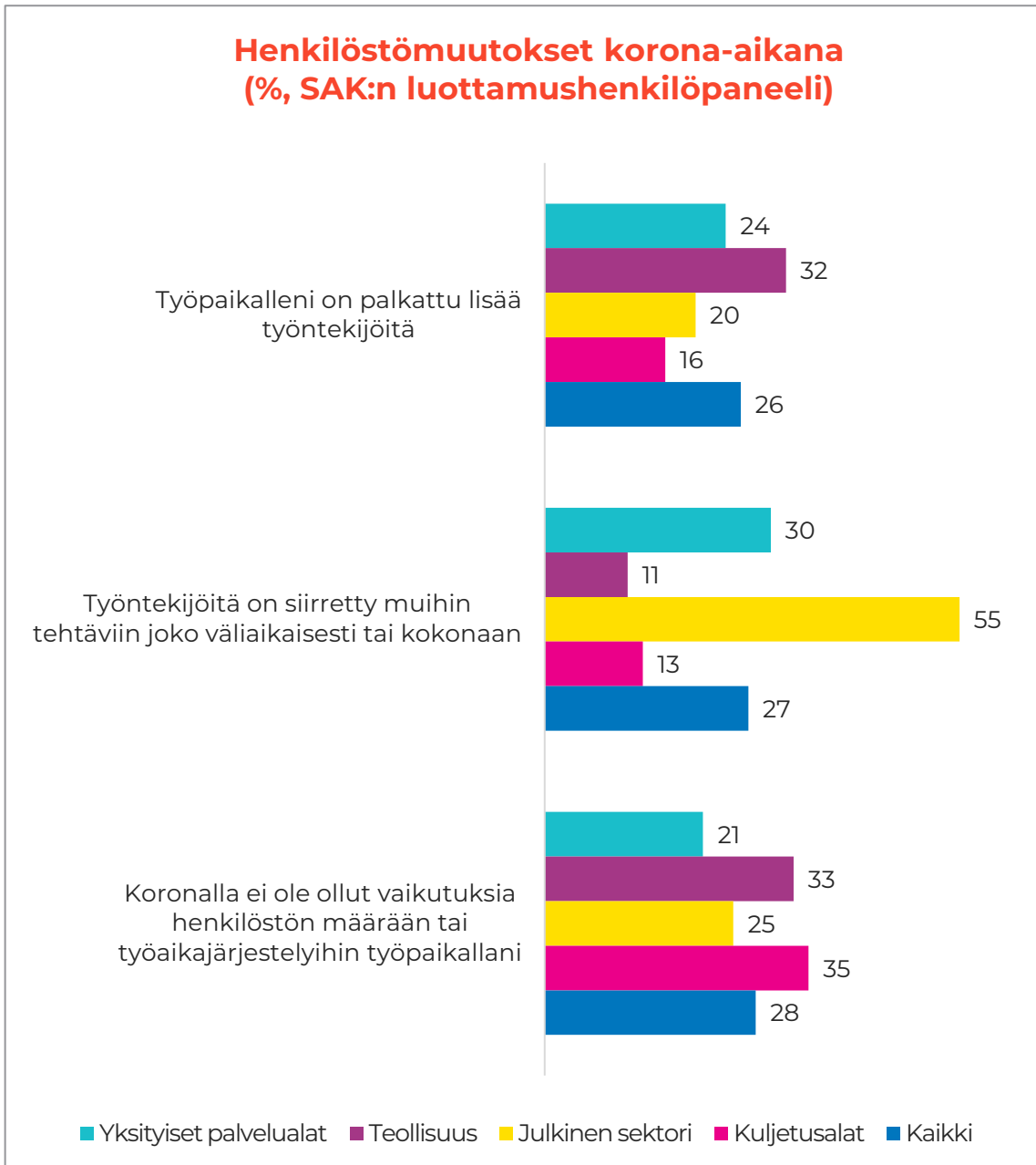
Korona kohteli toimialoja eri tavoin

SAK:laisten luottamushenkilöiden mukaan koronapandemian seuraukset ovat koettelleet eri alojen eri työpaikkoja hyvin eri tavoin.

Teollisuuden luottamushenkilöistä jopa kolmannes (32 %) ilmoittaa, että heidän työpaikalleen on koronavuoden aikana palkattu lisää työntekijöitä. Julkisen ja yksityisen palvelualan luottamushenkilöistä näin kertoo noin neljännes ja kuljetusalan luottamushenkilöistä vain 16 prosenttia.

Erityisesti sekä julkiselle että yksityiselle palvelualalle on sen sijaan ollut vuoden aikana tavanomaista, että näillä aloilla työntekijöitä on siirretty joko väliaikaisesti tai pysyvästi muihin tehtäviin kuin aiemmin. Esimerkiksi yksityisellä palvelualalla toimijat ovat voineet siirtää ravintola- ja majoitusalan työntekijöitä kaupan puolelle.

Julkisen sektorin luottamushenkilöistä jopa yli puolet (55 %) kertoo, että heidän työpaikallaan työntekijöitä on siirretty muihin tehtäviin.

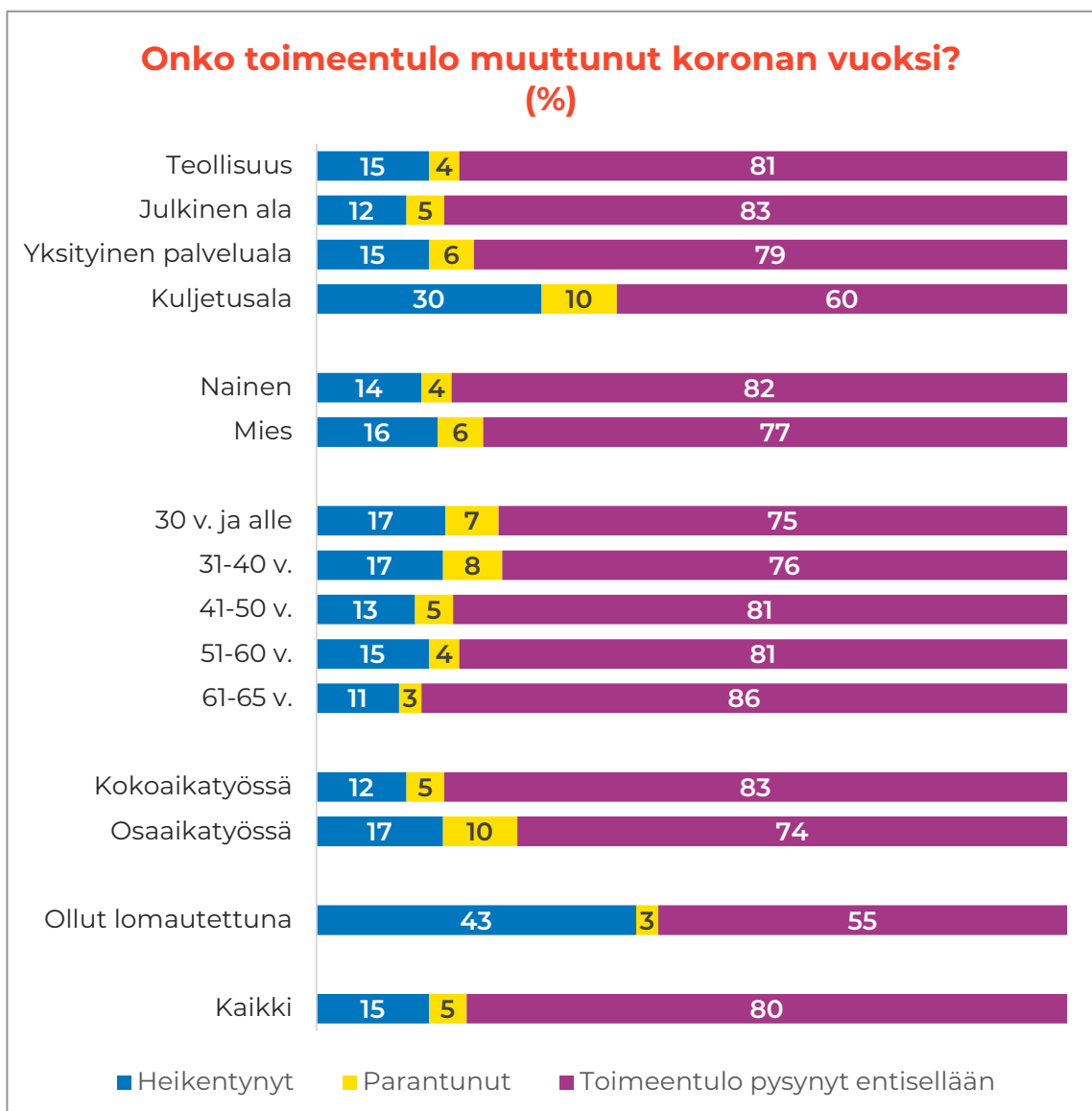
Jonkinlaisia muutoksia henkilöstö- tai työaikajärjestelyissä on koronavuoden aikana ollut suurimmalla osalla SAK:laisista työpaikoista. Vain 28 prosenttia luottamushenkilöpaneelin vastaajista sanoo, että koronapandemia ei ole vaikuttanut mitenkään henkilöstön määrään tai työaikajärjestelyihin heidän työpaikallaan. Teollisuuden ja kuljetusalojen luottamushenkilöistä näin kertoo noin kolmannes, julkisen sektorin luottamushenkilöistä neljännes ja yksityisen palvelualan luottamushenkilöistä viidesosa.

Lomautukset heikentäneet toimeentuloa

SAK:laisten liittojen jäsenten mukaan koronapandemia ja sen mukanaan tuomat muutokset eivät ole vaikuttaneet valtaosan toimeentuloon. Kaikista vastaajista 15 prosenttia sanoo, että heidän toimeentulonsa on heikentynyt koronan vuoksi, ja viisi prosenttia kertoo toimeentulonsa parantuneen koronan vuoksi. Sen sijaan 80 prosentilla toimeentulo on pysynyt entisellään.

Toimeentulon heikkeneminen on luonnollisesti koskenut niitä työntekijöitä, jotka ovat joutuneet koronan vuoksi lomautetuiksi. Lomautettuina olleista 43 prosentilla toimeentulo on heikentynyt vuoden aikana.

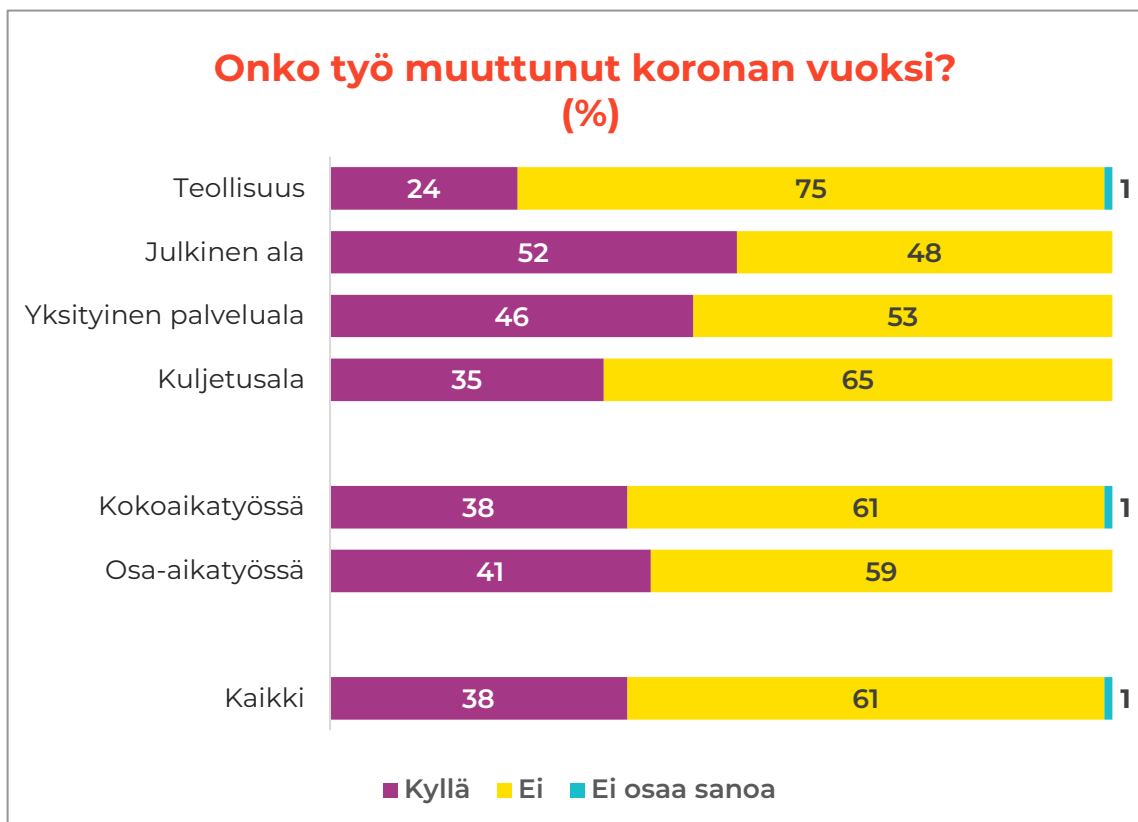
Eniten lomautuksia koronavuoden aikana oli kuljetusalalla, joten loogista on, että toimeentulokin on heikentynyt useimmin kuljetusaloilla työskentelevillä SAK:laisten liittojen jäsenillä.

3. Työ muuttui kuormittavammaksi

Lähes kaksi viidesosaa SAK:laisten liittojen jäsenistä kokee työnsä muuttuneen koronapandemian vuoksi. Koetut muutokset eivät ole niinkään koskeneet töiden organisointia tai työntekotapoja, vaan ennemminkin koetaan työn muuttuneen henkisesti kuormittavammaksi.

SAK:laisista työntekijöistä 38 prosenttia kokee, että hänen työnsä on muuttunut jotenkin koronapandemian vuoksi. Useimmiten näin koetaan julkisella sektorilla, jolla työskentelevistä SAK:laisista yli puolet (52 %) kertoo työnsä jotenkin muuttuneen. Myös yksityisillä palvelualoilla lähes puolet (46 %) on kokenut työssään muutoksia. Eritoten näillä julkisen ja yksityisen sektorin palvelualoilla työntekijöitä onkin siirretty ainakin väliaikaisesti toisiin tehtäviin. Muun muassa hotellien ja ravintoloiden työntekijöitä on sijoitettu usein saman liikeketjun toisiin toimipaikkoihin, kun koronarajoitukset ovat vähentäneet työvoiman tarvetta majoitus- ja ravintola-alan perinteisissä toimissa.

Kaiken kaikkiaan konkreettisia muutoksia työjärjestelyissä tai töiden organisoimisessa on SAK:laisten mukaan ollut vähän. Kaikista tutkimukseen vastanneista vain kuusi prosenttia on siirtynyt pääsääntöisesti etätöihin, kolme prosenttia on siirretty toisiin tehtäviin koronan vuoksi ja noin yksi prosentti on

joutunut siirtymään osa-aikatyöhön. Suuri enemmistö on siis jatkanut työssään kuten aiemminkin.

Sen sijaan todennäköisesti erilaiset rajoitukset ja niiden valvominen, maskien ja muiden suojavälineiden käyttö sekä hygieniavaatimusten lisääntyminen ovat johtaneet kokemukseen siitä, että työ on muuttunut.

Niistä SAK:laisista, jotka kokevat työnsä muuttuneen koronan vuoksi, reilu enemmistö (62 %) liittyy työn muutoksen vahvasti työn kuormittavuuden lisääntymiseen, eli he pitävät työtään aiempaa kuormittavampana. He ovat kokeneet myös enemmän ahdistusta koronaan liittyvästä terveydellisestä uhkasta, koronan vaikutuksista rahatilanteeseen tai erilaisista sosiaalisesta kanssakäymiseen liittyvistä rajoituksista kuin ne, jotka eivät koe koronan muuttaneen heidän työtään.

Jopa 45 prosenttia niistä SAK:laisista, jotka kokevat työnsä muuttuneen jotenkin koronan vuoksi, kokee voivansa henkisesti huonommin kuin ennen koronaa.

Kolmannes voi aiempaa huonommin

Korona-ajan vaikutuksista ihmisten henkiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen on vuoden aikana kirjoitettu suhteellisen paljon. Pääpaino uutisoinnissa on kuitenkin ollut etätöihin siirtyneiden työntekijöiden jaksamisessa, ja lähityötä tekevien hyvinvointia ei ole niinkään tutkittu. SAK:laisten liittojen jäsenistä kolmannes kertoo voivansa aiempaa huonommin, ja vain neljä prosenttia kertoo voivansa paremmin kuin ennen korona-aikaa. Kokonaisuutena on nähtävissä korona-ajan vaikuttaneen työntekijöiden hyvinvointiin negatiivisesti.

Työterveyslaitoksen mukaan suomalaisten työhyvinvoinnissa tapahtui käänne huonompaan suuntaan viime syksynä. Työn imu laski sekä lähi- että etätöissä, ja lähityössä työuupumuksen oireet lisääntyivät.⁴ Myös kunta-alan hyvinvointikyselyssä todettiin, että erityisesti terveysalalla henkinen ja fyysinen kuormitus on lisääntynyt koronavuoden aikana.⁵

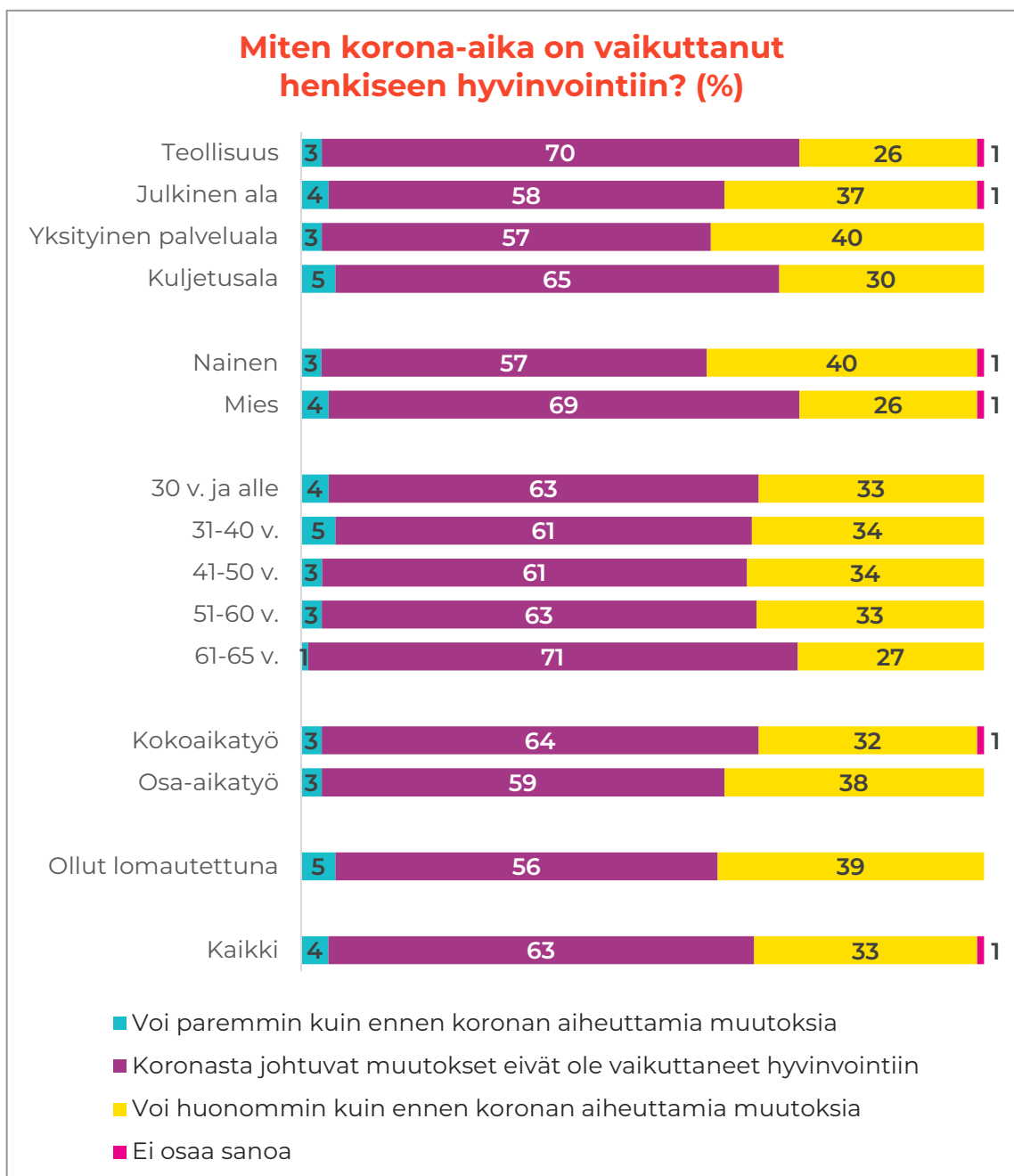
SAK:laisten liittojen jäsenistä kolmannes (33 %) voi huonommin kuin ennen koronaa. Useimmin näin koetaan yksityisellä palvelualalla (40 %) ja julkisella sektorilla (37 %). Näillä aloilla tehdään töitä lähellä muita ihmisiä muita aloja useammin ja useampi työntekijä on myös pelännyt sairastuvansa

⁴ <https://www.ttl.fi/suomalaisten-tyohyvinvointi%e2%80%afkaantyi-laskuun-koronan-pitkittyessa/>

⁵ <https://www.keva.fi/uutiset-ja-artikkelit/korona-kuormitti-julkisen-alan-tyontekijoita-eri-tavoin/>

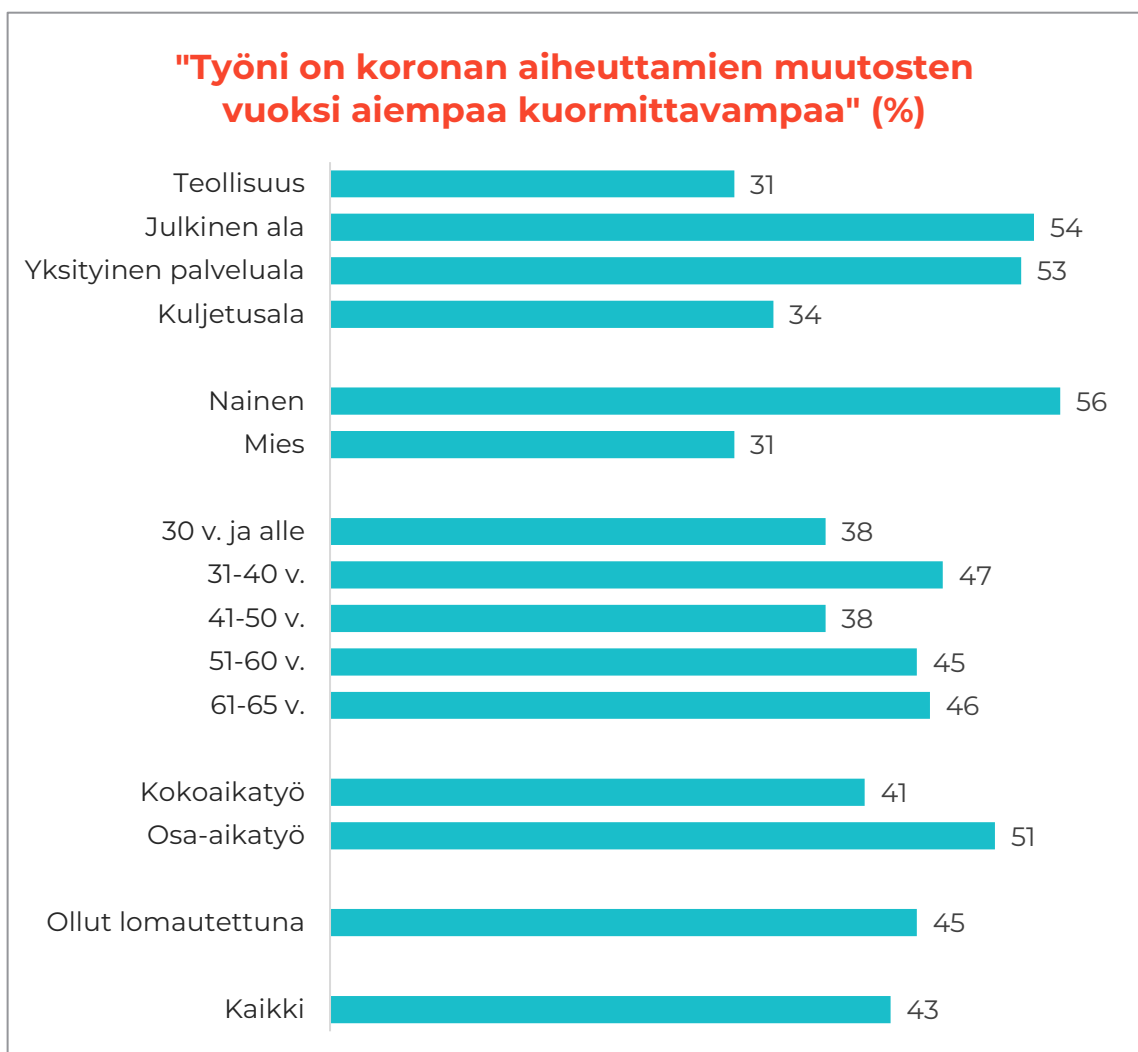
koronavirukseen. Siten onkin luonnollista, että sellaisella työtilanteella on vaikutusta työntekijän henkiseen hyvinvointiin.

Yksityiset palvelualat ja julkinen sektori ovat myös naisvaltaisia aloja, joten luonnollista on myös se, että samoista syistä kyselymme vastaajista naiset kokevat useammin kuin miehet voivansa ylipäättään koronan vuoksi aiempaa huonommin. Sen lisäksi ihmisen henkiseen hyvinvointiin on vaikuttanut varmasti lomautus ja sitä kautta myös toimeentulon heikentyminen, mikä näkyy siinä, että keskimääräistä useammin myös lomautettuna olleet kertovat voivansa huonommin kuin ennen koronaa.

Koronan aiheuttamien muutosten vuoksi useampi kuin kaksi viidestä (43 %) SAK:laisten liittojen jäsenistä kokee työnsä olevan aiempaa kuormittavampaa. Erityisesti yksityisten ja julkisten palvelualojen työntekijöistä sekä osa-aikatyötä tekevästä, ja sitä kautta naisista, yli puolet kokee työn kuormittavuuden lisääntyneen koronavuoden aikana.

Työn kuormittavuutta ovat koronavuoden aikana lisänneet epidemian alkuaajan epätietoisuus siitä, mihin suuntaan tilanne kehittyi, ja epävarmuus oman työn tulevaisuudesta, mahdollisista irtisanomisista tai lomautuksista, pelko mahdollisesta sairastumisesta koronavirukseen sekä suojautuminen koronatartunnoilta.

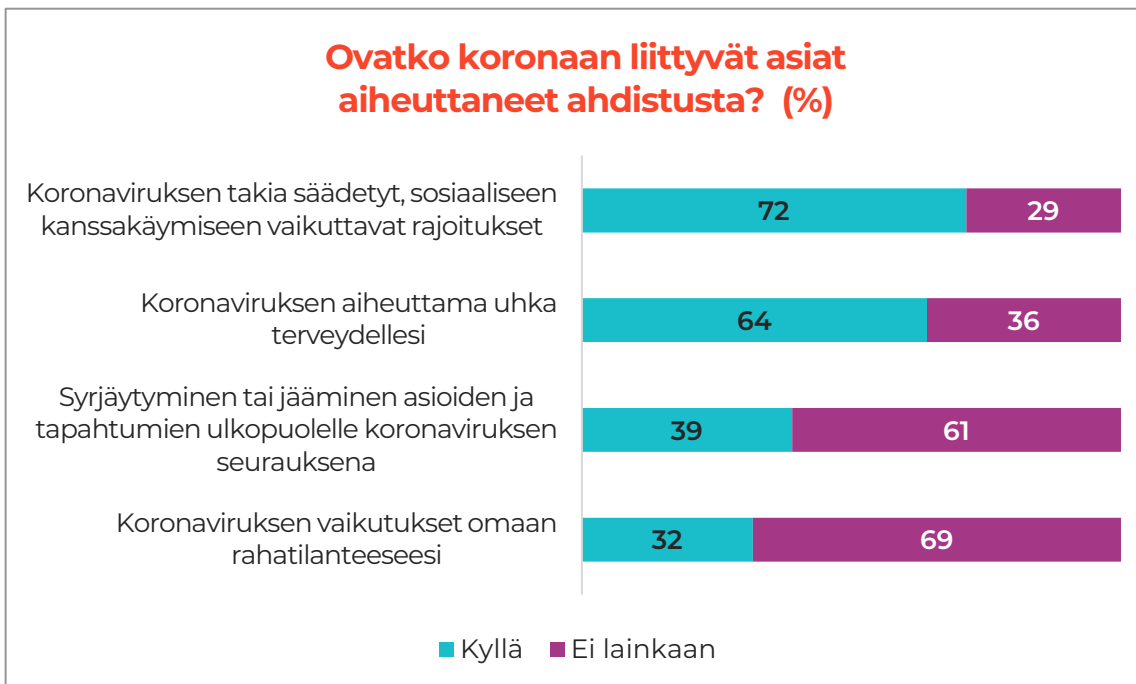

Poikkeukselliset olosuhteet työssä ja tartuntariskien vähentämiseen liittyvät rajoitukset ovat myös ahdistaneet ihmisiä. Eniten ahdistusta näyttäisivät aiheuttaneen sosiaaliseen kanssakäymiseen vaikuttavat rajoitukset. Useampi kuin kaksi kolmesta (72 %) kyselyyn vastanneesta kertoo niiden ahdistaneen paljon tai ainakin jonkin verran kuluneen koronavuoden aikana.

SAK:laisten liittojen jäsenistä melkein kaksi kolmesta (63 %) kertoo puolestaan olleensa ahdistunut koronaviruksen aiheuttaman terveydellisen uhkan vuoksi. Useimmiten ahdistusta ovat kokeneet julkisella sektorilla (74 %) sekä palvelualan ammateissa työskentelevät SAK:laisten liittojen jäsenet.

Lähes kaksi viidesosaa vastaajista (39 %) on ollut ahdistunut myös ajatuksesta, että on joutunut jäämään erilaisten asioiden ja tapahtumien ulkopuolelle koronapandemian seurauksena. Kolmannes (32 %) on ollut ahdistunut koronan vaikutuksista omaan rahatilanteeseen.

Koronapandemia sekä siihen liittyvä terveysuhka ja erilaiset rajoitukset näyttävät ahdistaneen hiukan enemmän naisia kuin miehiä ja hiukan useammin nuorempia kuin vanhempia. Myös oma rahatilanne näyttää huolestuttaneen useammin nuorempia kuin vanhempia vastaajia.

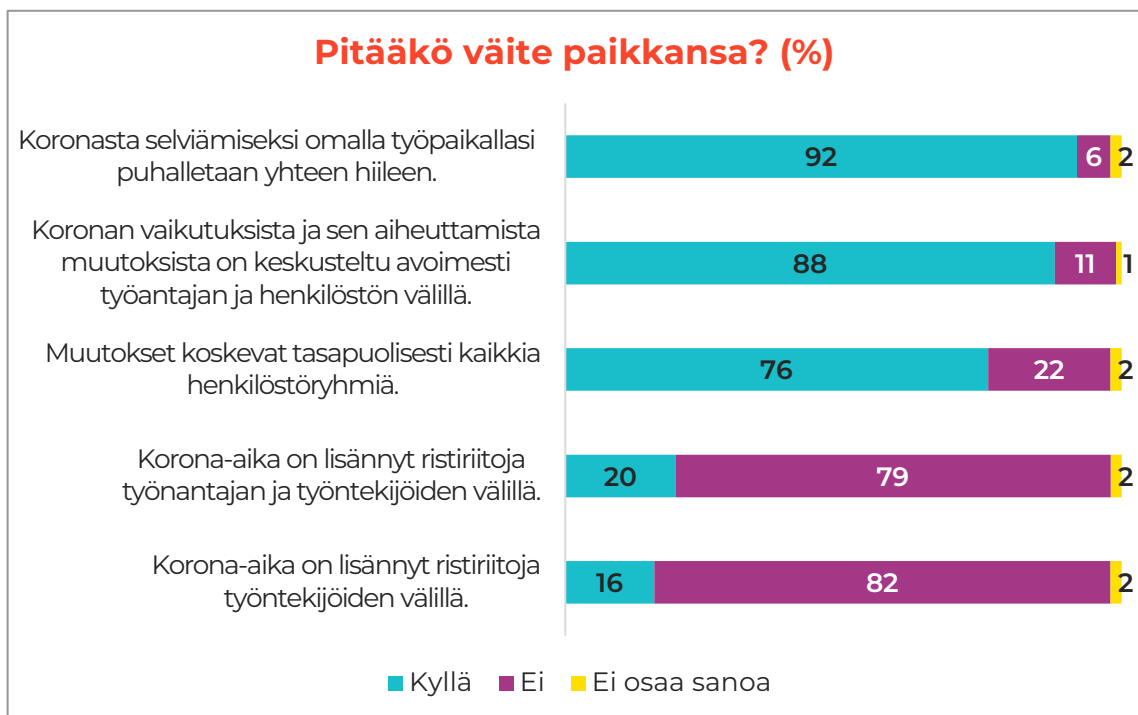
Koronavuoden aikana työpaikoilla on jo opittu keinot hallita tartuntariskiä. Monen fyysisen työturvallisuusrisin rinnalla kulkee myös henkisen kuormituksen riski, joka on otettava huomioon työpaikan turvallisuustoiminnoissa. SAK:n mielestä onkin tärkeää, että työpaikoilla tunnustetaan henkisen työsuojelun merkitys, ja että siitä uskalletaan puhua. Työkulttuuriin pitää juurruttaa laaja näkemys työsuojelusta, sillä myös mielen terveys on osa työterveyttä.

Koronavuoden aikana lähityötä tehneet työntekijät ovat olleet koetuksella ja jaksamisongelmat saattavat tulla viiveellä esiin. Siksi työntekijöiden tukemiseen työyhteisöissä on kiinnitettävä erityistä huomioita myös pahimman tilanteen mentyä ohitse.

4. Työilmapiiri pysynyt hyvänä

Korona-aika ei näyttäisi vaikuttaneen kovinkaan kielteisesti työpaikkojen ilmapiiriin. SAK:laisten liittojen jäsenet ovat pääasiassa tyytyväisiä siihen, miten poikkeusaikana asiat on hoidettu työpaikoilla.

Valtaosa jäsenistä kokee, että työpaikalla puhalletaan yhteen hiileen (92 %), koronan vaikutuksista on keskusteltu työpaikalla avoimesti työnantajan ja henkilöstön välillä (88 %) ja muutokset ovat koskeneet kaikkia tasapuolisesti (76 %).

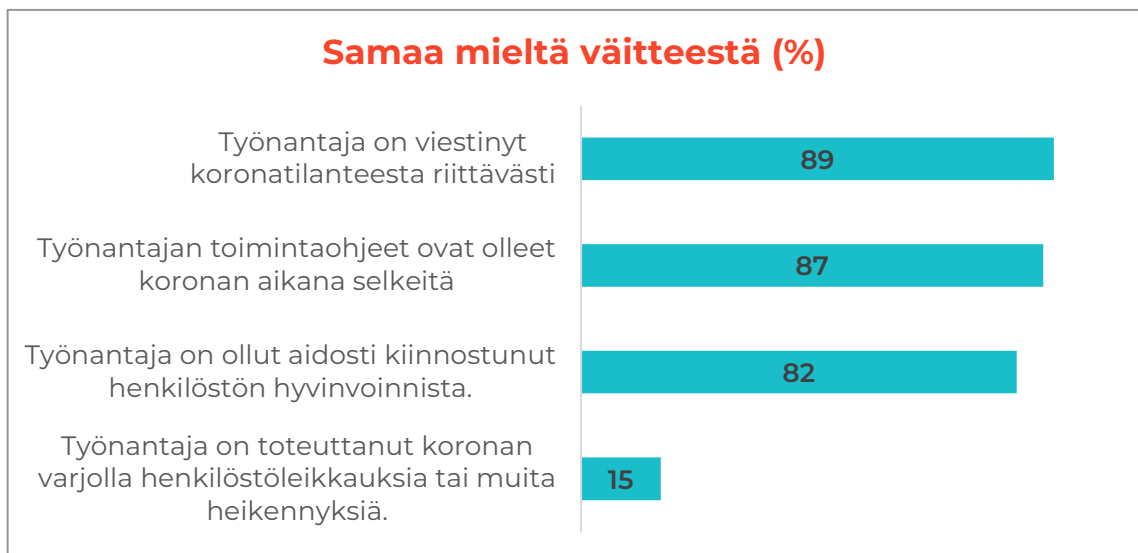
Toimialojen välillä näissä arvioissa ei ole eroja. Ainostaan julkisella sektorilla työskentelevät työntekijät suhtautuvat jonkin verran keskimääräistä kriittisemmin joihinkin esitetystä väittämistä. Julkisella alalla työskentelevistä SAK:laisten liittojen jäsenistä joka neljäs (25 %) kokee, että korona-aika on lisännyt ristiriitoja työnantajan ja työntekijöiden välillä ja joka viides (20 %) kertoo ristiriitojen lisääntyneen myös työntekijöiden välillä.

Ristiriitojen lisääntyminen saattaa kertoa siitä, että työntekijä ei koe, että hänellä on tarpeeksi mahdollisuuksia vaikuttaa oman työnsä järjestelyihin. Korona-aikana osa työntekijöistä on voinut siirtyä etätöihin, jolloin heidän vaikutusmahdollisuutensa oman työn organisointiin on lisääntynyt. Lähityötä tekevillä samalaisia mahdollisuuksia ei ole.

Myös Kevan tekemässä Julkisen alan työhyvinvointi -tutkimuksessa todettiin, että korona-aika on vaikuttanut julkisen alan työhyvinvointiin eri tavoin eri ammattiryhmissä.⁶ Lähityöhön painottuvissa työtehtävissä (sosiaali- ja terveysala, varhaiskasvatus, tekninen-, siivous- ja ruokahuolto) harvempi koki voivansa vaikuttaa työhönsä kuin tehtävissä, joissa siirryttiin etätöihin. Julkisen sektorin työntekijöistä aiempaa useampi onkin koronavuoden aikana kokenut vaikutusmahdollisuutensa heikoiksi.

Valtaosa työnantajista on tehnyt voitavansa koronan aiheuttamien ongelmien ja haasteiden ratkaisemiseksi työpaikalla. SAK:laisten liittojen jäsenten mielestä työnantaja on viestinyt koronatilanteesta riittävästi (89 %), toimintaohjeet ovat olleet selkeitä (87 %) ja työnantaja on ollut aidosti kiinnostunut henkilöstön hyvinvoinnista (82 %).

Halusimme myös selvittää, onko työntekijöillä sellainen tunne tai käsitys, että työpaikoilla olisi tehty joitain heikennystoimia vedoten koronan vaikutuksiin, vaikka todellisuudessa syytä ei olisi. Tällaisia viestejä työpaikoilta kantautui meille vuoden 2020 keväällä. Kyselyjemme mukaan SAK:laisten liittojen jäsenistä 15 prosenttia ja 17 prosenttia luottamushenkilöistä kokee, että työnantaja on toteuttanut koronan varjolla henkilöstöleikkauksia tai muita heikennyksiä. Lukemat vastaavat hyvin SAK:n työolobarometrin⁷ tuloksia siitä, miten hyväksi tai huonoiksi työntekijät työpaikkansa kokevat. SAK:n Hyvän työn mittarin mukaan vajaa viidennes (18 %) SAK:laisista tekee töitään melko huonoilla ja huonoilla työpaikoilla. Näille työpaikoille on tyypillistä muun muassa se, että työnantaja asettaa tehokkuuden kaiken muun edelle.

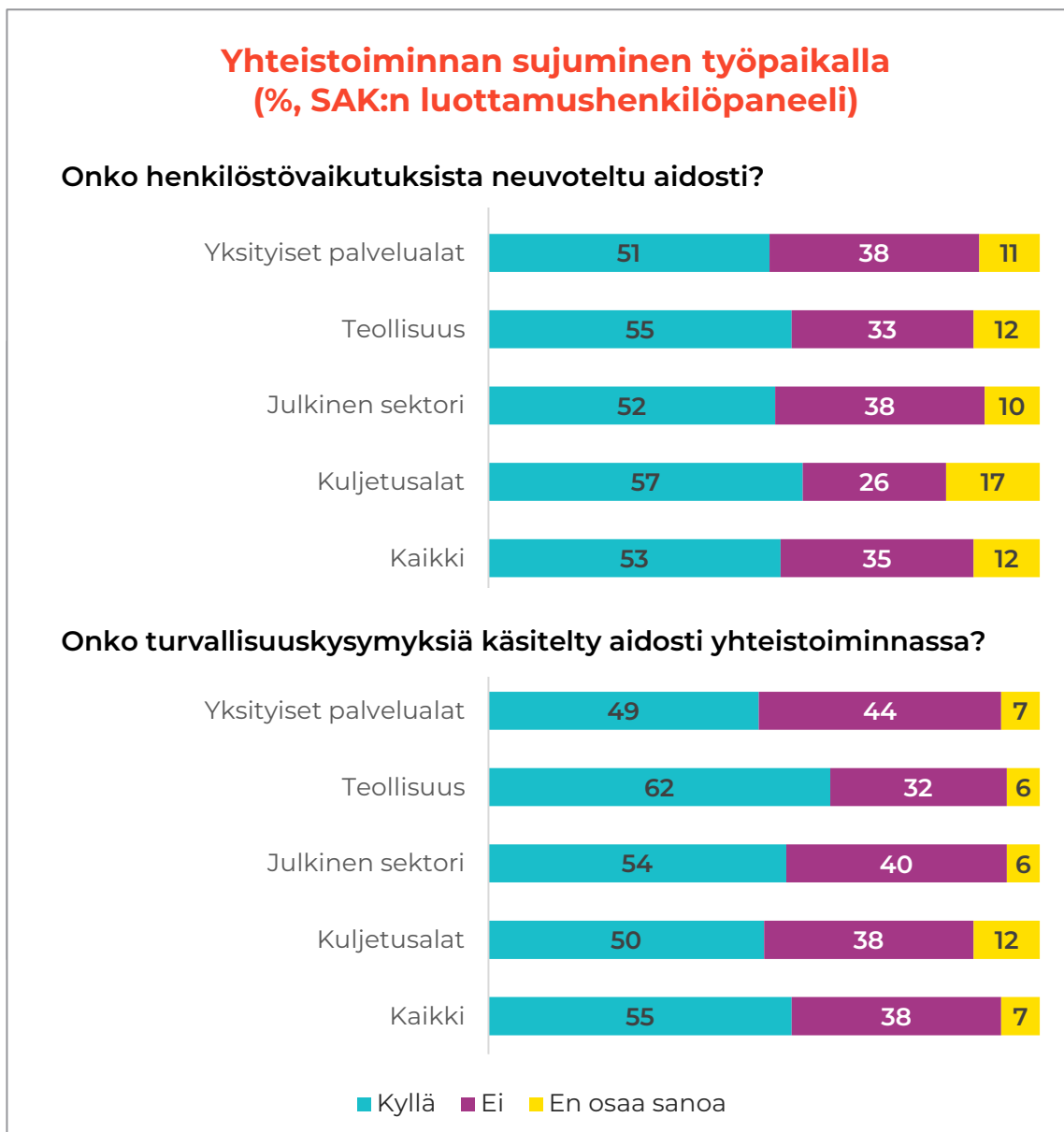
⁶ <https://www.keva.fi/uutiset-ja-artikkelit/korona-kuormitti-julkisen-alan-tyontekijoita-eri-tavoin/>

⁷ <https://www.sak.fi/aineistot/tutkimukset/sakn-tyoolobarometri-2020>

5. Yhteistoiminnassa parantamisen paikka

SAK:laisten työpaikkojen luottamushenkilöt antavat työnantajille sekä risuja että ruusuja asioiden hoitamisesta koronavuoden aikana. Suurimpana ongelmana on ollut se, että vain noin puolella työpaikoista henkilöstön edustajat on otettu mukaan kriisin hoitamiseen.

SAK:n luottamushenkilöpaneelin mukaan yhteistoiminta työnantajan ja henkilöstön edustajien välillä on koronavuoden aikana sujunut hyvin reilulla puolella (53 %) työpaikoista. Puolet luottamushenkilöpaneelin kyselyyn vastanneista luottamusmiehistä ja työsuojeluvaltuutetuista kokee, että koronan henkilöstövaikutuksista on työpaikalla neuvoteltu siten, että luottamushenkilöt tai henkilöstön edustajat on otettu aidosti mukaan eli heitä on kuultu, ja he ovat voineet vaikuttaa päätöksiin.

Yhtä suuri osa luottamushenkilöistä on sitä mieltä, että myös työturvallisuuteen liittyviä kysymyksiä on aidosti käsitelty henkilöstön edustajien kanssa. Sen sijaan reilu kolmannes kokee, että yhteistoiminta ei ole työpaikalla sujunut niin kuin sen pitäisi eikä henkilöstön edustajia ole aidosti kuultu koronakriisin aikana.

Myös Työturvallisuuskeskuksen kunta-alalle suunnatun kyselyn mukaan⁸ henkilöstön edustajat ovat harvoin mukana käsittelemässä koronapandemiaan liittyviä ohjeistuksia työpaikoilla. Asiaan kiinnitettiin kunta-alalla huomiota jo keväällä 2020 koronakriisin alussa, mutta kokemus työsuojeluun liittyvän yhteistoiminnan sujuvuudesta oli jopa heikentynyt entisestään vuoden loppuun mennessä. Yhteistoiminnan koettiin jopa vähentyneen normaalitilanteesta eikä työsuojelun yhteistoimintahenkilöstöä otettu riittävästi mukaan turvallisuuteen ja terveyteen liittyvien ohjeiden käsittelyyn.

Työpaikkojen yhteistoiminta on työnantajien ja henkilöstön välistä yhteistyötä – keskustelua, neuvottelua ja sopimista työhön liittyvistä asioista. Sen tavoitteena on antaa henkilöstölle mahdollisuudet vaikuttaa omaa työtään ja työolojaan koskevaan päätöksentekoon. Etenkin poikkeuksellisissa oloissa tai kriisitilanteessa yhteistyöllä on suuri merkitys. Kun myös työpaikan henkilöstöllä on oikeus sanoa ja oikeus tulla kuulluksi, se edesauttaa kaikkien jaksamista ja työhyvinvointia myös vaikeina aikoina.

Yhteistoiminnassa koetuista puutteista huolimatta työnantajan toiminta koronavuoden aikana saa myös kiitosta SAK:n luottamushenkilöpaneelin jäseniltä. Valtaosa luottamushenkilöistä (82 %) on sitä mieltä, että työnantaja on huolehtinut riittävästi työpaikan turvallisuudesta ja suojarusteista koronan aikana. Selvä enemmistö heistä (74 %) ajattelee myös, että työnantaja on viestinyt työpaikalla koronatilanteesta riittävästi. Erityisesti julkisen sektorin luottamushenkilöt (80 %) näyttävät kokevan, että viestintää tilanteesta on työpaikalla ollut riittävästi.

Enemmistö luottamushenkilöistä (62 %) kertoo myös työnantajan toimintaohjeiden olleen selkeitä koronan aikana.

Sen sijaan vain reilu puolet luottamushenkilöistä (56 %) kokee työnantajan olleen aidosti kiinnostunut henkilöstön hyvinvoinnista. Julkisella sektorilla ja kuljetusalalla näin ajattelee jopa alle puolet (47 %) luottamushenkilöpaneelin jäsenistä.

8

https://ttk.fi/files/7610/Tyoturvallisuuskeskuksen_kuntaryhman_koronakyselyn_tulosraportti_2020.pdf

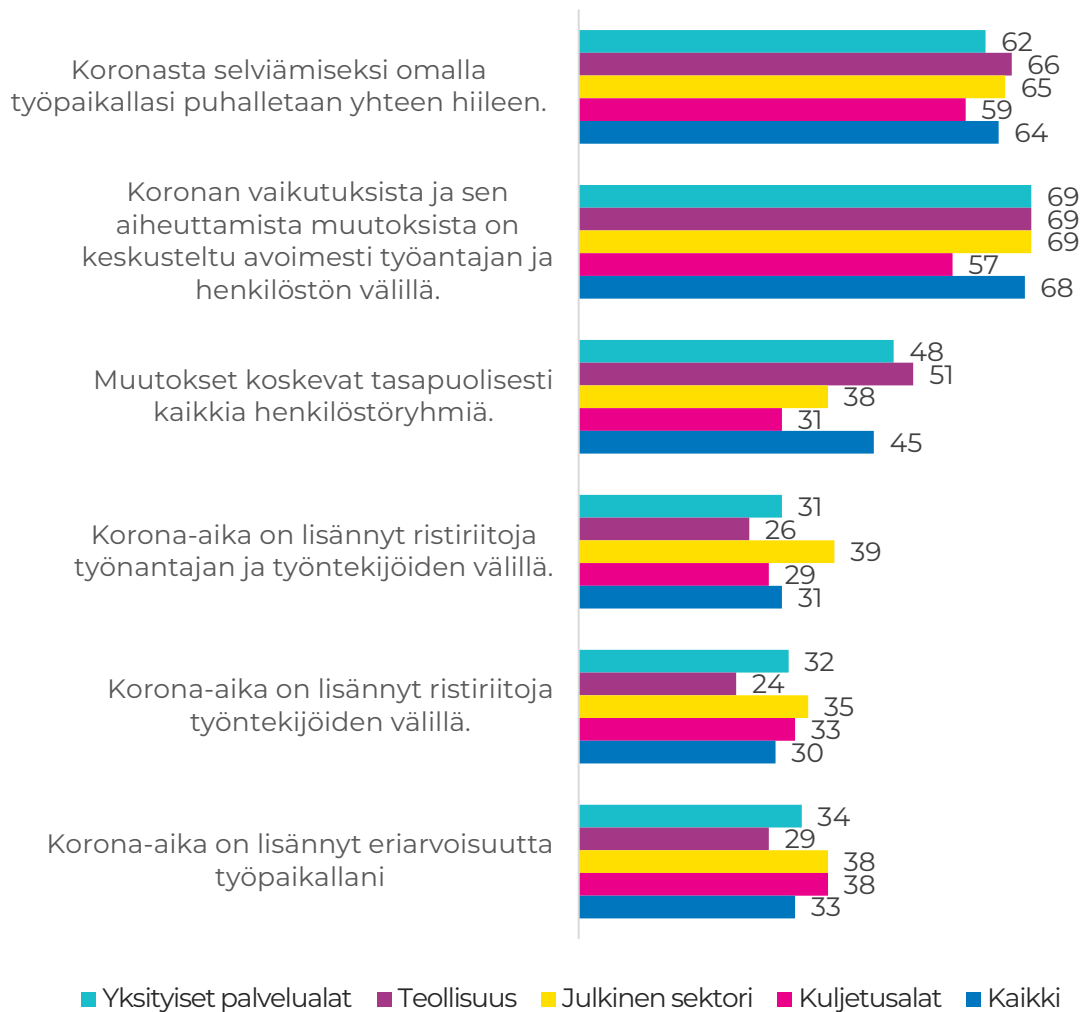
Työnantajan toiminta korona-aikana (%, SAK:n luottamushenkilöpaneeli)

Kysyimme luottamushenkilöiltä myös, kokevatko he, että työnantaja olisi käyttänyt kriisitilannetta hyväkseen tekemällä heikennyspäätöksiä, jotka eivät suoraan liity koronan mukanaan tuomaan tilanteeseen. Suurin osa ei ollut kokenut tällaista, mutta erityisesti kuljetusalalla ja yksityisellä palvelualalla tätä oli tapahtunut huolestuttavan yleisesti. Jopa neljännes kuljetusalojen luottamushenkilöistä (26 %) ja lähes yhtä moni yksityisen palvelualan luottamushenkilöistä (23 %) oli sitä mieltä, että työnantaja on toteuttanut koronan varjolla henkilöstöleikkauksia tai muita henkilöstöön kohdistuvia heikennyksiä. Teollisuudessa ja julkisella sektorilla työskentelevistä luottamushenkilöistä koki näin selkeästi harvempi.

Selvä enemmistö SAK:laisista luottamushenkilöistä kertoo, että koronasta selviämiseksi heidän työpaikallaan puhalletaan yhteen hiileen, ja että koronan vaikutuksista ja sen aiheuttamista muutoksista työpaikalla on keskusteltu avoimesti työnantajan ja henkilöstön välillä.

Koronan vaikutukset työilmapiiriin (%, SAK:n luottamushenkilöpaneeli)

Toisaalta luottamushenkilöt kertovat myös työpaikan työilmapiiriin kielteisesti vaikuttavista tekijöistä. Alle puolet (45 %) on sitä mieltä, että koronasta johtuvat muutokset koskevat tasapuolisesti kaikkia henkilöstöryhmiä ja kolmannes (33 %) kokee, että korona-aika on lisännyt eriarvoisuutta työpaikalla. Vajaa kolmannes toteaa puolestaan, että korona-aika on lisännyt ristiriitoja työnantajan ja henkilöstön välillä (31 %) ja ristiriitoja työntekijöiden välillä. Kielteisiä tekijöitä on noussut useammin esille julkisella sektorilla, kuljetusaloilla ja yksityisillä palvelualoilla kuin teollisuudessa.

Eri henkilöstöryhmien erilaiset mahdollisuudet suojautua koronavirukselta ovat varmasti aiheuttaneet ristiriitoja ja kokemusta siitä, että kaikkia ei kohdella tasavertaisesti. Kun saman työnantaja palveluksessa olevat toimihenkilöt ovat voineet siirtyä tekemään töitään etänä, ovat työntekijäammateissa olevat jatkaneet työntekoaan kuten ennenkin. Taloja ei voi rakentaa, bussia kuljettaa, vanhuksia hoitaa eikä kiinteistöjä siivota etänä.

6. Mitä koronan jälkeen?

Koronan on ennustettu jättävän syvät jäljet suomalaiseen yhteiskuntaan. SAK:laisten liittojen jäsenten mukaan korona-aika saattaa johtaa myös uudenlaiseen yhteisöllisyyteen työpaikalla.

Monissa tutkimuksissa, myös SAK:n työolobarometrissa, on todettu, että erittäin tärkeää työn tekemisessä ja työssä jaksamisessa työntekijöille ovat hyvät työkaverit ja hyvä työyhteisö. On tunne, että ollaan samassa veneessä ja soudetaan samaan suuntaan – ja kaikki soutavat.

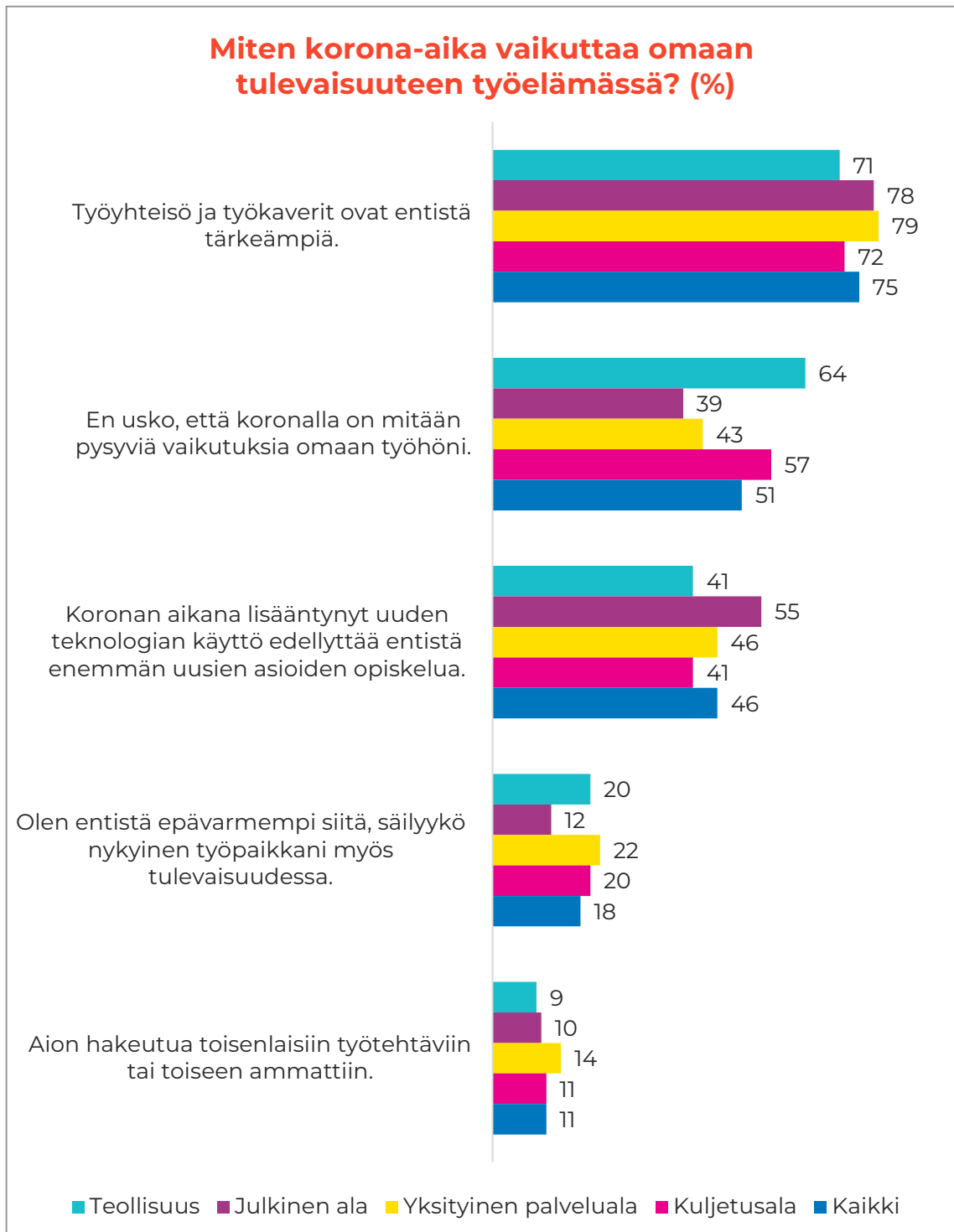
Korona-aika näyttäisi vahvistaneen tällaista yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Valtaosa SAK:laisten liittojen jäsenistä (75 %) ajattelee, että tulevaisuudessa työyhteisö ja työkaverit ovat entistä tärkeämpiä. Eri toimialojen välillä ei ole suurtakaan eroa tässä näkemyksessä. Hieman useammin näin koetaan naisvaltaisilla yksityisillä ja julkisilla palvelualoilla, ja naiset (81 %) ajattelevatkin näin jonkin verran useammin kuin miehet (70 %). Työyhteisön merkitys näyttää siis kasvaneen näiden työntekijöiden joukossa, jotka ovat koko korona-ajan olleet lähityössä ja osana työyhteisöä. Kyse ei siis ole siitä, että etätyö olisi saanut heitä kaipaamaan työkavereitaan.

Kysymys, uskooko vastaaja koronapandemialla olevan pysyviä vaikutuksia omaan työhön tulevaisuudessa, jakaa SAK:laisten liittojen jäseniä. Puolet (51 %) ajattelee, että koronalla ei ole mitään pysyviä vaikutuksia omaan työhön, kun taas 43 prosenttia uskoo niitä olevan. Miesvaltaisilla teollisuus- ja kuljetusaloilla muutoksia ei pidetä yhtä todennäköisinä kuin naisvaltaisilla palvelualoilla.

Korona-aikana on paljon puhuttu niin sanotusta digiloikasta työelämässä, eli siitä että uuden teknologian käyttö on yleistynyt työelämässä nopeammin kuin ehkä oli odotettu. Lähes puolet (46 %) SAK:laisten liittojen jäsenistä onkin sitä mieltä, että korona-aikana lisääntynyt uuden teknologian käyttö on edellyttänyt ja edellyttää jatkossakin työntekijöiltä entistä enemmän uusien asioiden opiskelua.

Epävarmuutta oman työnsä tulevaisuudesta tuntevat erityisesti ne työntekijät, jotka ovat joutuneet koronapandemian aikana lomautetuiksi tai menettäneet kokonaan työpaikkansa. Kolmannes (34 %) koronavuoden aikana lomautetuista on entistä epävarmempi siitä, säilyykö heidän työpaikkansa tulevaisuudessa. Samanlaista huolta eivät kanna ne, joita lomautukset eivät ole koskeneet. Heistä 89 prosenttia sanoo, ettei ole aiempaa huolestuneempi työpaikkansa pysyvyydestä.

Kaikista vastaajista vajaa neljännes (18 %) kokee epävarmuutta työpaikkansa säilymisestä tulevaisuudessa. Noin joka kymmenes (11 %) ajattelee, että korona-aika on vaikuttanut häneen siten, että hän voisi hakeutua joko toisenlaisiin työtehtäviin tai kokonaan toiseen ammattiin.

Liite Tutkimuksen vastaajat

